

نافرمانی مدنی، راهی برای به میدان آمدن گسترده مردم

محمدرضا شالگونگی

گونه‌های پیشرو مردم در ایران، اکنون به نحوی بی‌سابقه، به راه‌های فراقانونی مقابله با استبداد فقهاتی می‌اندیشند. و در این میان، نافرمانی مدنی، به عنوان راهی برای گسترش جنبش ضد استبدادی مردم، بیش از همه بر سر زبان‌هاست. این در حالی است که در میان بخش قابل توجهی از فعالان سیاسی، مخصوصاً در صفوف چپ، بدبینی ریشه‌داری نسبت به این شیوه مبارزه وجود دارد. سازمان ما این بدبینی را ناموجه می‌داند و معتقد است که نافرمانی مدنی می‌تواند در گستراندن جنبش مستقل مردم در مقابله با جمهوری اسلامی نقشی بسیار کارآمد داشته باشد.^(۱) در اینجا من می‌خواهم دلایل این نظر را به اختصار توضیح بدهم.

نافرمانی مدنی چیست؟

قبل از هر چیز باید ببینیم نافرمانی مدنی چیست، در چه شرایطی می‌تواند کارآیی داشته باشد، و آیا می‌تواند در خدمت هدف‌های انقلابی به کار گرفته شود یا نه؟ «نافرمانی مدنی»، اصطلاحاً به نقض آگاهانه، عمدانه و مسالمت‌آمیز قوانین، مقررات و فرامین معین حکومتی از طرف مردم، گفته می‌شود. صفت «مدنی» در این اصطلاح به معنای «غیرنظامی» یا «غیرقهرآمیز» است. بنابراین، نافرمانی مدنی را می‌توانیم نافرمانی مسالمت‌آمیز نیز بنامیم. و از این نظر، نافرمانی مدنی، شیوه مبارزه‌ای است در مقابل مقاومت یا شورش مسلحانه. بعضی‌ها نافرمانی مدنی را در معنای مترادف با «مقاومت منفی» به کار می‌گیرند.^(۲) تردیدی نیست که خویشاوندی این دو مفهوم را نمی‌توان نادیده گرفت، اما مترادف دانستن آنها نیز می‌تواند گمراه‌کننده باشد. در مقاومت منفی، تأکید اصلی بر امتناع از اقدام است و نوعی بی‌تفاوتی؛ در حالی که نافرمانی مدنی بدون اقدام معنایی ندارد. فصل مشترک این دو شیوه مبارزه، مسالمت‌آمیز بودن آنهاست. در مقاومت منفی، این مسالمت از طریق خودداری از اقدام تأمین می‌شود، ولی در نافرمانی مدنی از طریق نوعی اقدام. این دو شیوه مبارزه بر مبنای نظری متفاوتی تکیه می‌کنند و بنابراین ممکن است، از لحاظ سیاسی، در هر شرایطی با هم سازگار نباشند. در مقاومت منفی، شما هر نوع اقدامی را بی‌ثمر یا حتی خطرناک می‌دانید و بنابراین می‌کوشید از طریق بردباری، تحمل خون‌سردانه ناملایمات و بی‌اعتنایی به بازی‌های دشمن، مواضع‌تان را در مقابل او حفظ کنید. معمولاً سخن مسیح در «موعظه بالای کوه» را معروف‌ترین نمونه دعوت به مقاومت منفی می‌دانند که گفته است: «در مقابل شریر مقاومت مکن، بلکه هر کس به

گونه‌های پیشرو مردم در ایران، اکنون به نحوی بی‌سابقه، به راه‌های فراقانونی مقابله با استبداد فقهاتی می‌اندیشند. و در این میان، نافرمانی مدنی، به عنوان راهی برای گسترش جنبش ضد استبدادی مردم، بیش از همه بر سر زبان‌هاست. این در حالی است که در میان بخش قابل توجهی از فعالان سیاسی، مخصوصاً در صفوف چپ، بدبینی ریشه‌داری نسبت به این شیوه مبارزه وجود دارد. سازمان ما این بدبینی را ناموجه می‌داند و معتقد است که نافرمانی مدنی می‌تواند در گستراندن جنبش مستقل مردم در مقابله با جمهوری اسلامی نقشی بسیار کارآمد داشته باشد.^(۱) در اینجا من می‌خواهم دلایل این نظر را به اختصار توضیح بدهم.

گونه‌های پیشرو مردم در ایران، اکنون به نحوی بی‌سابقه، به راه‌های فراقانونی مقابله با استبداد فقهاتی می‌اندیشند. و در این میان، نافرمانی مدنی، به عنوان راهی برای گسترش جنبش ضد استبدادی مردم، بیش از همه بر سر زبان‌هاست. این در حالی است که در میان بخش قابل توجهی از فعالان سیاسی، مخصوصاً در صفوف چپ، بدبینی ریشه‌داری نسبت به این شیوه مبارزه وجود دارد. سازمان ما این بدبینی را ناموجه می‌داند و معتقد است که نافرمانی مدنی می‌تواند در گستراندن جنبش مستقل مردم در مقابله با جمهوری اسلامی نقشی بسیار کارآمد داشته باشد.^(۱) در اینجا من می‌خواهم دلایل این نظر را به اختصار توضیح بدهم.

گونه‌های پیشرو مردم در ایران، اکنون به نحوی بی‌سابقه، به راه‌های فراقانونی مقابله با استبداد فقهاتی می‌اندیشند. و در این میان، نافرمانی مدنی، به عنوان راهی برای گسترش جنبش ضد استبدادی مردم، بیش از همه بر سر زبان‌هاست. این در حالی است که در میان بخش قابل توجهی از فعالان سیاسی، مخصوصاً در صفوف چپ، بدبینی ریشه‌داری نسبت به این شیوه مبارزه وجود دارد. سازمان ما این بدبینی را ناموجه می‌داند و معتقد است که نافرمانی مدنی می‌تواند در گستراندن جنبش مستقل مردم در مقابله با جمهوری اسلامی نقشی بسیار کارآمد داشته باشد.^(۱) در اینجا من می‌خواهم دلایل این نظر را به اختصار توضیح بدهم.

هم چنین باید توجه داشت که نافرمانی مدنی ضرورتاً به معنای ضدیت با